

Recenzija

Palekčić, M. (2015). Pedagojska teorijska perspektiva: Značenje teorije za pedagogiju kao znanstvenu disciplinu. Zagreb: Erudita

Dr. Marko Palekčić, redni profesor na Oddelku za pedagogiko in v Centru za izobraževanje učiteljev na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu, v uvodu pojasnjuje okoliščine in teoretske izzive, ki so ga privedli do ideje, da problem pedagoške teorije razvije in predstavi v obliki monografije. K sodelovanju je povabil še štiri avtorje, ki so za monografijo prispevali izvirna besedila. Ob višjem asistentu na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu so to še trije zelo uveljavljeni pedagoški teoretiki iz Nemčije: dr. Oliver Hechler z Univerze v Würzburgu, dr. Ulrich Papenkort s Katoliške visoke šole v Mainzu in dr. Klaus Prange z Univerze v Oldenburgu.

Besedilo ob uvodu v knjigo vsebuje še tri poglavja:

1. Na poti k pedagoški teoretični perspektivi (Na putu k pedagojskoj teorijskoj perspektivi)
2. Sodobne izvirne teoretične pozicije v pedagogiki (Suvremene izvirne teorijske pozicije u pedagogiji)
3. Razlikovalno pedagoško teoretično stališče (Razlikovno pedagojsko teorijsko stajalište)

Vsako poglavje ima uvod, ki napove problemski okvir, pojasni kontekst, predstavi vsebino pa tudi avtorje podpoglavij. Tako je v prvem poglavju ob uvodu dr. Palekčić napisal prvo, drugo in četrto podpoglavje, dr. Zvonimir Komar pa tretje. Vsebinsko izhodišče tega poglavja predstavlja razmislek o razvoju pedagoške misli, ki je ob naslonitvi na empirično-analitični oziroma kritičnoracionalistični pristop zanemarila potrebo po teoretski usmeritvi, kar se odraža v pomanjkljivi refleksiji specifično pedagoške spoznavne perspektive. Palekčić se problema loteva z analizo in primerjavo dveh form teoretskega mišljenja, ki se odražata v znanstvenih pristopih Wolfganga Brezinke na eni in Wolfganga Sünkla na drugi strani. Sledi Palekčićevo razmišljanje o nujnosti kultiviranja teoretskega mišljenja, ki je neobhodni predpogoj vzpostavitve identitete in statusa pedagogike kot znanosti. Na problem se smiselno navezuje besedilo Zvonimirja Komarja, ki analizira filozofske in znanstvene premise pojma teorija. Analizi izvirnega antičnega razumevanja teorije sledi prikaz razhajanja z izvirnim pojmovanjem, kar se na področju pedagogike odraža v empiristični orientaciji, ki po avtorjevem mnenju spodnaša teoretsko podstat pedagogike. Kot pozitiven primer tehtne teoretske nastavitve Komar izpostavi J. H. Herbart. Herbartov prispevek k oblikovanju izvirne pedagoške paradigme podrobno analizira Palekčić v četrtem podpoglavju prvega poglavja, ki ga sklene z ugotovitvijo, da samo uporaba izvirne pedagoške teorije

(kot je npr. Herbartova teorija vzgojnega pouka) ustvarja pogoje za izboljšanje kakovosti empiričnih raziskav ter za optimalen odnos med obema.

Avtorji podpoglavij v drugem poglavju knjige so vidni pedagoški teoretiki iz Nemčije. Tudi tukaj je uvod v poglavje napisal dr. Palekčić, ki je pojasnil konceptualni okvir razumevanja sodobnih pedagoških teoretskih pozicij, pri čemer izraz »sodobni« nikakor ne izključuje teoretskih pozicij klasikov pedagogike. Kljub temu Palekčić tematizira sodobnejši teoretski pristop Wolfganga Sünkla in ga sooči s pristopom drugega sodobnika, Klause Prangeja, ki je tudi avtor enega od podpoglavij v tem poglavju. Kot relevantnega pedagoškega teoretika Palekčić izpostavlja še Dietricha Bennerja.

Ulrich Papenkort je avtor dveh podpoglavij v tem poglavju. V prvem podpoglavju analizira teoretska izhodišča Wolfganga Sünkla in jih primerja z drugimi teorijami, v drugem pa analizira Sünklov prispevek k teoriji didaktike, pri čemer argumentira, da je njegova teorija didaktike sploh prva obča didaktika v nemškem jeziku, ki si zasluži takšno poimenovanje.

Avtor tretjega podpoglavja je Klaus Prange, ki razvija in argumentira tezo, da je pedagogika tehnološka disciplina. Izhodišče pedagogike kot »operativne« discipline so specifična posamezna vzgojna dejanja – šele na podlagi analize teh dejanj je mogoče prepoznati njihov pomen za konceptualizacijo predmeta. Metodološko izhodišče tega pristopa je fenomenološki opis elementarnih predmetnih vsebin.

Četrto podpoglavje je napisal Oliver Hechler. Tudi on pedagogiko razume kot operativno disciplino, vzgojo pa teoretsko tematizira v okviru Herbartovih, Prangejevih in Sünklovih izhodišč. Pri tem sledi pedagoški logiki odnosa med kazanjem in učenjem v kontekstu človeške biografije, kar od pedagoškega mišljenja zahteva dinamično prilagajanje.

Tretje poglavje je v celoti napisal Marko Palekčić. V njem se ukvarja z raziskovanjem specifične pedagoškega teoretskega stališča v odnosu do pristopov k vzgoji pri drugih znanostih. Poglavje sestavlja sedem podpoglavij. Tudi tukaj je v ospredju razmislek o formiranju izvorne pedagoške teorije, ki bi se lahko uprla pragmatični naravnosti novih t. i. »edukacijskih« znanosti. Tako v prvem podpoglavju kritično analizira koncept konstruktivistične didaktike, ki je danes splošno prisoten v teoretskih razpravah in šolskih kurikularnih dokumentih. Z vprašanjem odnosa med pedagoško psihologijo in učno prakso se ukvarja v naslednjem podpoglavju in argumentira stališče, da bi v raziskovanju motivacije za učenje morala biti v ospredju pedagoška (in ne psihološka) teorija notranje motivacije. V tretjem podpoglavju se avtor na primeru in z interpretacijo klasičnega antičnega dialoga distancira od pristopov »nove kulture učenja«, ki daje prednost učenju pred poučevanjem. V naslednjem podpoglavju avtor tematizira spodbujanje socialnih kompetenc pri pouku (kot zahtevo, ki prihaja od izobraževalne politike) s teoretsko analizo odnosa med socialnimi zahtevami okolja in vzgojo. Tudi tukaj se zavzema za večjo prisotnost lastnih pedagoških pojmov, ki bi ta odnos lahko osvetljevali v prizmi pedagoške teorije. Tipičen primer vdora konceptov in pojmov iz drugih znanstvenih disciplin v pedagogiko je tudi pojem »kompetence«, ki ga avtor analizira v naslednjem poglavju. Pri tem k analizi pristopa z dveh vidikov: z vidika izobraževalne politike in z vidika teoretske perspektive. Temeljno vpra-

šanje, ki tukaj stopa v ospredje, je, kako ta dva vidika odraščajoče pripravljata na prihodnost: s prilagajanjem v obliki kompetenc ali tako, da izhaja iz cilja in smotra vzgoje. Tukaj avtor nazorno prikaže, v čem se vzgojni pouk iz pedagoške teoretske perspektive razlikuje od formiranja kompetenc kot koncepta, ki prihaja iz izobraževalno-politične sfere. V predzadnjem poglavju avtor podrobneje argumentira potrebo po izgradnji pedagoške teoretske utemeljitve, ki bi omogočala, da se vzgojni fenomeni zagledajo v teoretski perspektivi in da se prepoznajo tisti fenomeni, ki se samo ponujajo kot pedagoški, vendar ne vsebujejo temeljne pedagoške strukture. V zadnjem poglavju avtor raziskuje odnos med občo in posameznimi pedagogikami, pri čemer vključuje tudi prikaz tega odnosa, ki ga je v nemško govorečem prostoru uveljavil Dietrich Benner.

Delo *Pedagoška teorijska perspektiva* je mogoče oceniti kot eno najpomembnejših znanstvenih monografij na področju obče (sistematske) pedagogike po razpadu nekdanje Jugoslavije. To ne velja samo za Hrvaško, temveč tudi za širšo regijo, saj je produkcija poglobljenih pedagoških teoretskih razprav na ravni samostojnih monografij izredno skromna. Takšno stanje je znak krize identitete pedagogike kot znanosti – očitno je, da se je ta kriza poglobila po padcu berlinskega zidu, saj se je pedagogika v novonastalih državah sicer otresla bremena nekdanje vladajoče ideologije, vendar se je v iskanju odgovorov na aktualna vprašanja reforme v novonastalih razmerah vedno bolj usmerjala v predmetno in teoretsko ter metodološko raziskovalno logiko drugih znanosti (psihologija, sociologija, filozofija ...). Znotraj prevladujočega empirično-analitičnega in kritičnoracionalističnega pristopa v raziskovanju pedagoških fenomenov se je vedno bolj izgubljala teoretska perspektiva, ki bi jo lahko označili kot izvorno pedagoško. Katera (in kakšna) je ta perspektiva, ostaja znotraj pedagoškega diskurza sicer odprto vprašanje, toda to ne pomeni, da se je temu vprašanju najbolje izogniti. Dokaz je obravnavana monografija, ki v okviru prizadevanja za teoretsko konceptualizacijo pokaže številne možnosti kritičnega vrednotenja splošno uveljavljenih pojmov, kot sta na primer konstruktivizem ali kompetence. Monografija temelji na prepričanju, da se v iskanju izvorne pedagoške konceptualizacije ni mogoče izogniti zgodovinskemu pristopu, ki seže do J. F. Herbarta, pedagoškega teoretika, katerega nastavki za znanstveno-teoretsko obravnavo pedagoških vprašanj ostajajo aktualni do danes. Prav naslonitev na tradicijo pedagoške misli v nemško govorečem prostoru daje monografiji posebno vrednost. Zdi se, da je splošno prisotno znanje angleščine kot univerzalnega jezika znanosti tudi v domačem okolju postopoma izrinilo znanje nemščine kot relevantnega jezika za uspešno znanstveno delo. Toda dejstvo je, da sta šolstvo in pedagogika v širši regiji zgodovinsko povezana s pedagoškimi idejami, ki so prihajale iz nemškega prostora – ta navezanost se je ohranjala tudi po osamosvojitvi Hrvaške, saj so v izobraževanju učiteljev in v študiju pedagogike v uporabi prevodi nekaterih standardnih nemških pedagoških učbenikov (npr. Giesecke, Gudjons, Tillmann, Koenig in Zedler ...), vendar raziskovalni pristopi (prav zaradi neznanja nemškega jezika) ne odražajo več pedagoške teorije, ki izvira iz te tradicije. Prav v tem se kaže posebna vrednost obravnavane monografije: v velikem delu temelji na refleksiji specifične nemške teoretske pedagoške perspektive, ki jo že na prvi pogled lahko razberemo tudi iz uporabljene literature.

Ta vsebinski okvir bo raziskovalcem, ki se sicer ravnaajo predvsem po literaturi iz anglosaksonskega sveta, omogočal seznanjanje s pedagoško mislijo, ki je tradicionalno bliže domačemu duhovnemu prostoru, vendar je zaradi jezikovnih ovir vedno manj dostopna. Monografija ponuja bralcu razumevanje pedagogike kot antropološko in filozofsko utemeljene humanistične discipline in zdi se, da je prav odmik od družboslovne usmeritve tisti, ki bi utegnil ponovno okrepiti identiteto pedagogike kot samostojne znanosti.

Delo je po svoji vsebini namenjeno vsem, ki se ukvarjajo s pedagoško teorijo, torej predvsem akademski strokovni javnosti, vendar bo gotovo uporabno tudi za vse tiste, ki niso naklonjeni nekritičnemu sprejemanju vsega, kar sodobna pedagoška znanost in šolska politika ponujata kot moderno in znanstveno preverjeno – sem spada tudi širok krog učiteljev na različnih stopnjah izobraževanja. Delo bo zagotovo postalo nepogrešljiva literatura študentom pedagogike. In ker je hrvaški jezik še vedno poznan in razumljen v širši regiji, je mogoče pričakovati zanimanje za to delo tudi v državah na tleh nekdanje Jugoslavije.

Dr. Edvard Protner